

УДК 340.143

ПРАВОВА ДОКТРИНА, НАУКОВА СПІЛЬНОТА ТА ВЛАДА: ОКРЕМІ ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ

I. В. СЕМЕНІХІН,

канд. юрид. наук,

асистент кафедри теорії держави і права,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого,

Україна, м. Харків

e-mail : igsemenihin2009@yandex.ru

ORCID 0000-0001-9692-9276

Досліджено співвідношення та взаємодію державної влади й наукової спільноти. Форми, ступінь та інтенсивність впливу підготовлених правниками наукових висновків та пропозицій на державно-правову практику, а також їх змістове наповнення так чи інакше залежать від державної влади, зокрема від наявного державно-політичного режиму. Аналіз зарубіжного й вітчизняного досвіду свідчить, що лише продуктивний діалог між владою та правознавцями, наявність вільного ринку ідей, свобода наукової творчості, незалежність академічної спільноти, які мають визнаватись і захищатись державою, є умовами вироблення ефективних і корисних суспільству наукових положень.

Ключові слова: правова доктрина; юридична наука; наукова спільнота; державна влада; юридична практика.

Постановка проблеми та актуальність теми. Правова доктрина є невід'ємною складовою будь-якої розвиненої правової системи, де сформовано клас професійних юристів, створено комплекс спеціальних правових текстів, існують віддиференційовані від інших сфер суспільної діяльності професійні юридичні практики. Разом із тим *ступінь, форми, інтенсивність* впливу правової доктрини на процеси державо- і правотворення, розвиток суспільства в цілому залежать від стану розвитку правової системи, наявних правових традицій, характеру системи джерел права. Не менш важливими, а можливо й вирішальними в цьому сенсі є наявність сталих університетських традицій, потужної, автономної, незалежної академічної спільноти, а також якісний стан розвитку самої юридичної науки, адже правова доктрина тісно пов'язана з нею.

Доктрина є своєрідним підсумком наукового пізнання державно-правової

дійсності в конкретний історичний період. Вагомий внесок у формування правової доктрини здійснюють не тільки науковці, а також юристи-практики. Чимало з них мають необхідні наукові звання, займаються науково-дослідною, викладацькою діяльністю, беруть участь у науково-практичних конференціях, «круглих столах», їх праці публікуються в юридичних журналах. У цих випадках спостерігається плідний і продуктивний взаємозв'язок науки і практики, як це має місце, наприклад, у країнах англо-американської правової сім'ї, де переважна більшість учених мають досвід практичної юридичної діяльності.

Правова доктрина створюється, відтворюється, розвивається завдяки інтелектуально-творчим зусиллям професійної спільноти юристів (насамперед учених-юристів), яка завжди існує в конкретних економічних, юридичних, культурних, політичних умовах, що так чи інакше впливають на характер і зміст її діяльності, а також на затребуваність і реалізацію результатів наукових досліджень в юридичній практиці. У зв'язку з цим важливого значення набуває взаємодія, зокрема наявність продуктивного діалогу між владою та науковцями, так само як і принципова позиція останніх у відстоюванні власних ідей та переконань. У науковців немає влади, на чому слушно наголошує С. П. Поляков. Реалізувати ідеї та наукові висновки в державно-правовій практиці можна лише через владу. Звісно, можна займатися наукою «заради самої науки». «Можна також поважати жінок, які не виходять заміж за першого-ліпшого чоловіка. Але водночас у старих дів немає дітей», – влучно резюмує автор [11, с. 415]. Моральним обов'язком справжнього ученого є боротьба за підвищення науковості юридичної практики, недопущення прийняття недолугих законів. Така боротьба не завжди є рівною (іноді нагадує протистояння між Давидом і Голіафом), адже останнє слово все ж належить владі. Разом із тим кожний успіх у такій діяльності позитивно впливає на тенденцію правового розвитку – історії відомі перемоги таких «учених-давидів». Недосяжність безсмертя не спиняє розвиток медицини і боротьбу

лікарів за кожне життя. На думку С. П. Полякова, і з цим слід погодитись, на основі таких принципів має розвиватись і юридична наука [11, с. 416]. Ці та дотичні до них питання, що залишаються малодослідженими у вітчизняній юриспруденції, набувають актуальності для української правової системи, масштабне реформування якої має здійснюватись на наукових засадах. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність перегляду чи переосмислення ролі та значення наукової юридичної спільноти в сучасній українській державі та суспільстві.

Метою статті є аналіз зарубіжного та вітчизняного (радянського) досвіду взаємодії наукової спільноти та влади, встановлення особливостей (інтенсивність, форми) впливу останньої на формування правової доктрини.

Виклад основного матеріалу. Твердження про те, що доктрина є насамперед категорією наукової творчості та включає авторитетні розробки, які сприяють розвитку державних і правових інститутів, підтримується більшістю авторів. Проте не всі з них, аналізуючи вітчизняну правову систему та окремі її складові, переконані, що слушні висновки й пропозиції науковців завжди і повною мірою реалізуються на практиці, втілюються в текстах законодавчих актів, стають складовою державної правової політики. Як видається, це пов'язано не лише з політичною кон'юнктурою, що характеризується постійною мінливістю. Проблема є значно глибшою й складнішою і лежить у площині правової й політичної культури, традицій державного управління, що формувалися протягом багатьох століть, хоча саме радянський період у цьому сенсі мав найвідчутніші наслідки.

Компаративісти, характеризуючи континентальне право, відзначають концептуальність, логічність, *доктринальність* романо-германської правової сім'ї. Р. Леже у зв'язку з цим зазначає: «Якщо не домінуючий, то принаймні вельми суттєвий вплив на правове життя Німеччини та Франції справляє доктрина, вона забезпечує синтез права, його критику, виявлення правових прогалин, сприяє розробці законодавства. У цих країнах постійно посилюються

на теоретиків права під час судових дебатів, їх праці нерідко цитуються у судових рішеннях» [7, с. 78-79]. Саме доктрина створює словник і правові поняття, які використовуються законодавцем, вона ж впливає на його свідомість і волю. Не менш важливою є роль доктрини, що полягає у виробленні методів, за допомогою яких відкривають право і тлумачать закони. На думку Р. Давида, часто законодавець *лише виражає ті тенденції, що склалися в доктрині* (курсив наш. – І. С.) та сприймає підготовлені нею пропозиції [4, с. 121]. На наш погляд, це є найважливішим проявом позитивного впливу правової доктрини на юридичну практику. Це різко контрастує з радянським досвідом законопроектної діяльності, коли правники, або навіть цілі науково-дослідні установи, займалися переведенням волі правлячої партії юридичною мовою, а визнання і державну підтримку отримували насамперед ті автори й наукові колективи, яким це вдалося найкраще. У західних правопорядках державно-правовою практикою сприймаються результати наукових досліджень, що пов'язані з глибоким, всебічним та *об'єктивним* пізнанням сутності державно-правових явищ і процесів, з'ясуванням закономірностей їх виникнення та розвитку. В основі таких досліджень – методологічний плюралізм, справжня наукова дискусія, вільний обмін думками, що є необхідною умовою вироблення ефективних та корисних суспільству наукових висновків й пропозицій. Саме це є підставою загального визнання наукових положень, набуття ними статусу доктринальних та їх подальшого втілення у практиці. За радянських часів вирішального значення в цьому сенсі набувала відповідність позиції автора офіційній ідеології. Важливою також була наявність посилань у наукових публікаціях на акти партійних органів, праці класиків марксизму-ленінізму, бралась до уваги також кількість і доречність таких посилань. Причому зі зміною партійних вождів змінювалась і позиція науковців, які уникали цитування праць і висловлювань тих діячів, котрі були відправлені до «музею історії». Яскравий тому приклад – часи хрущовської відлиги та засудження культу особи Сталіна.

Р. Давид наголошує на тому, що перед науково-педагогічними кадрами не ставилось завдання критикувати право. Як і судді, вони мали сприяти успішній реалізації державної політики, пояснюючи розумний і справедливий характер радянського права [4, с. 173]. Додамо, що при цьому широко використовувався метод контрастного порівняння, а головним об'єктом критики були буржуазні правові доктрини та правова політика капіталістичних країн. Такий підхід є згубним, адже шлях національної ізоляції заводить у глухий кут. Об'єктивне вивчення зарубіжного правового досвіду дозволяє критично оцінювати власну національну правову систему, бачити її досягнення і недоліки, прогнозувати шлях її майбутнього розвитку та відкриває можливості для успішного міжнародно-правового діалогу і співробітництва. Погоджуємось з В. Я. Тацієм у тому, що нарешті необхідно змінити ставлення до наукової спадщини, різних наукових шкіл і течій, відмовитися від їх поділу на «правильні» й «неправильні». Більш прогресивним є сучасний процес наукової критики та оцінки різних шкіл і напрямів правознавства на засадах плюралістичного підходу. Саме на такому методологічному фундаменті слід досягати інтеграції юридичних знань [13, с. 6].

Виникає питання: чи необхідно у зв'язку реалізацією масштабних державно-правових реформ, що проводяться в Україні, відмовитись від усіх без винятку ідей, положень радянської правової доктрини, покладеної в її основу концепції юридичного позитивізму як такої, що не відповідає тим ідеалам та цінностям, які є основоположними орієнтирами в розбудові демократичної, правової, соціальної держави? Чи достатньо лише частково реформувати, оновити національну правову доктрину? Даючи відповідь на це непросте, але принципове питання, слід виходити з того, що правова доктрина містить очевидні загальновизнані істини, соціальні орієнтири, цінності, що є результатом багатовікового розвитку людської цивілізації та права як одного з найвизначніших його надбань, мають неперехідне значення для різних національних правових систем. Звичайно, чимало успадкованих від радянської

правової науки положень, ідей, конструкцій, теорій суперечать духу й світоглядній ідеології сучасного права, а тому мають бути критично переосмислені, а у разі потреби – замінені на нові. Однак було б хибним беззастережно відкидати всі надбання радянської правової доктрини, особливо здобутки представників галузевих юридичних наук, чимало з яких і досі не втратили своєї актуальності та цінності. Так, категорія «право оперативного управління», розроблена А. В. Венедиктовим у 1948 р., була сприйнята юридичною спільнотою і радянським законодавцем, а згодом знайшла закріплення і в українському законодавстві (ст. 133 Господарського кодексу України). Досить виваженою в цьому питанні уявляється, на нашу думку, позиція С. В. Вишневецької, яка характеризує радянську доктрину як надбання юридичної думки, що виступає відносно сучасної доктрини трудового права України як історична основа його концепцій і понять [2, с. 44]. Переконані, що саме так осмислено критично слід підходити до історично успадкованої правової доктрини у питаннях аналізу здобутків радянської юриспруденції на предмет їх відповідності сучасним реаліям державно-правового життя.

Ми не схильні ідеалізувати західний досвід, адже на європейському континенті ставлення публічної влади до наукової спільноти та правової доктрини не завжди було позитивним: воно змінювалося від визнання доктрини на офіційному рівні як джерела (форми) права, наприклад, у Стародавньому Римі, до повного її заперечення в окремі періоди. В європейських державах неодноразово приймалися закони, що забороняли цитування праць юристів у судах, а самим ученим заборонялось коментувати закони, адже вважалось, що ця діяльність становить загрозу, по-перше, для однозначного розуміння та застосування закону, забезпечення правової стабільності, і, по-друге, для суверена, який намагався підпорядкувати та монополізувати процес створення юридичних норм. Відомо, що Наполеон вкрай негативно ставився до тлумачення закону і прагнув унеможливити появу будь-яких коментарів до них. Пруське земське уложення 1794 р. прямо забороняло суддям у процесі

застосування його норм звертатися до коментаторів чи посилатися на викладені в наукових працях погляди докторів права [5, с. 172-173]. У різні часи існували придворні інтелектуали, які намагались обґрунтовувати, пояснювати, виправдовувати правлячі режими та їх політику, тим самим легітимізувати їх в очах суспільства. Звичайно, їх внесок у розвиток наукових знань є дуже сумнівним. Це та наука, яку В. В. Лазарєв образно називає служницею. Її представники не тільки не прагнули до пошуку істини, а навпаки, використовували весь наявний інструментарій для відведення від неї [6]. Тим не менш чесні й прогресивні уми чинили спротив, нерідко ціною власного життя, авторитарній, іноді тиранічній політиці можновладців. Висновки з негативного досвіду було зроблено й прийшло усвідомлення того, що контролювати, а тим паче підпорядковувати розвиток наукової думки, освітньо-культурний простір шкідливо і небезпечно, навіть якщо це робиться з добрими намірами. То чи вивчено аналогічний досвід і чи зроблено відповідні висновки у нас?

Сьогодні свобода наукової творчості, автономність і незалежність академічної спільноти, т. з. «вільний ринок ідей»¹ – загально визнані й беззаперечні цінності та принципи західного світу. Є підстави стверджувати про налагодження продуктивного діалогу² між науковою спільнотою і владою, діяльність яких підпорядкована в підсумку спільній меті – задоволення потреб людини, сприяння прогресивному розвитку суспільства. С. Б. Поляков з приводу цього зазначає, що у правників та можновладців є спільний об'єкт дослідження – суспільні відносини [11, с. 415]. Діяльність ученого, якщо тільки він не долучається до процесу завоювання політичної влади, спрямована на

¹ Ідеї вільного ринку ідей (вільний обіг та обмін думками, свобода від урядового контролю та впливу), вперше обґрунтовані В. Шрамом та Ф. Сіббертом і покладені в основу теорії вільної преси, отримали загальне визнання, їх почали використовувати в контексті всього освітньо-культурного, наукового, інформаційного простору.

² А такий діалог, як відомо, можливий, коли суб'єкти взаємодіють на рівних партнерських засадах, що виключає обслуговуючу функцію юридичної науки та виконання її представниками «політичних замовлень».

пошук оптимальних засобів вирішення соціальних конфліктів. Таку ж мету ставлять і представники влади. Але вона у можновладців підпорядкована їх персональній меті – утримати владу, яка іноді переважає і стає визначальною. Історії відомі приклади, коли для утримання влади вони вдавались до примусових, насильницьких методів управління, до залякування і погроз, намагалися встановити тотальний контроль над усіма сферами суспільного життя, у тому числі в культурній, інформаційній царині. За цих умов правникам залишається або очікувати утвердження верховенства права в державі, займаючись наукою виключно «для себе» (варіант – включатися у боротьбу за право), або, відкидаючи морально-етичні принципи, долучатися до когорти вищезгаданих придворних інтелектуалів.

Якщо аналізувати радянський і дореволюційний періоди, то взаємодія наукової спільноти та влади, яка завжди суворо контролювала всі сфери суспільно-політичного й правового життя (за винятком нетривалих фаз лібералізації державної політики), нагадує переміщення вулицею з одностороннім рухом. Час від часу змінювалась назва вулиці, але правила, основні підходи – ні. М. М. Вопленко констатує, що правова доктрина в Росії ніколи не виконувала функцію джерела права, точніше, цю функцію жодна з політичних влад їй не доручала. Багатовікова й суцільна політизація суспільного, а особливо юридичного життя, не дозволяла юридичній науці самостійно диктувати норми поведінки населенню та владі [3, с. 58]. Додамо, що здебільшого якраз остання диктувала науці та її представникам, що і як досліджувати, що критикувати, які ідеї підтримувати, а які спростовувати та відкидати. Тому можна зробити висновок, який, може видатися занадто категоричним, а тому потребує окремого обґрунтування й уточнення у подальших дослідженнях, що в цілому правова доктрина за таких умов якраз і створювалася владою, але «руками» правників. Яскравий тому приклад – галузь земельно-колгоспного права, яка була створена зусиллями радянських юристів у 20–30-х рр. Як зазначалося в юридичній літературі, «в цей період колгоспно-

правова думка, збагачена творчим застосуванням комуністичною партією марксистсько-ленінського вчення про соціалістичну перебудову сільського господарства і реальною практикою колгоспного будівництва, отримала свій подальший розвиток» [10]. У рамках науки колгоспного права захищалися дисертації, видавалися підручники, відбувалися жваві наукові дискусії та полеміка, хоча цілком зрозуміло, що питання доцільності й обґрунтованості існування відповідної галузі права та наукових знань навіть не порушувалося. Р. Давид слушно зазначає, що роль соціалістичного права полягала не у забезпеченні порядку й створенні принципів вирішення спорів. Насамперед воно було засобом трансформації суспільства на його шляху до втілення комуністичного ідеалу. Право розумілося як інструмент на службі в пануючого класу [4, с. 150]. Фактично таким інструментом була і радянська юридична наука. Не хочеться впадати у крайнощі й демонізувати радянський досвід, адже позитивний внесок у розвиток юридичної думки таких правознавців, як В. Горшеньов, В. Кудрявцев, О. Йоффе, Є. Пашуканіс та інші є загальноновизнаним: йдеться лише про загальні підходи, тенденції та закономірності. Життєвий і науковий шлях останнього в цьому сенсі є вельми показовим.

Не потребує спеціального доведення той факт, що будь-яка ідея чи концепція не народжується у вакуумі, з абсолютного небуття. Л. Мізес справедливо зазначає, що нові ідеї не виникають з ідеологічного вакууму. Вони породжуються існуючою ідеологічною структурою; вони є реакцією розуму людини на ідеї, висунуті її попередниками [8, с. 167]. А. М. Михайлов наголошує на тому, що в історії людської думки, особливо в царині соціально-гуманітарного знання, завжди зберігається «зв'язок часів», взаємопов'язаність текстів культури: будь-яка нова концептуалізація у правознавстві обов'язково ґрунтується на певних базових постулатах, що в підсумку формують професійну корпоративну традицію [9, с. 6]. Повною мірою це стосується й юридичних конструкцій, концепцій, теорій, понятійно-категоріального апарату,

що є формами вираження змістової частини правової доктрини. Наукова картина правового світу не з'явилася раптово, вона писалася багатьма поколіннями правознавців. У зв'язку з цим не можна вважати відправною точкою формування вітчизняної правової доктрини проголошення незалежності України в 1991 р. Переконані, що такий суто формальний підхід є принципово помилковим.

У цілому погоджуємося з позицією С. В. Батуріної, яка характеризує правову доктрину як комплексну системну категорію, що включає правові знання, правові цінності, правові догми, правові традиції, правовий досвід, що в підсумку визначають певну модель правового регулювання в конкретному державно-правовому просторі [1, с. 46]. У більш широкому значенні термін «правова доктрина» визначає В. В. Сорокін. На його думку, це – «дух права» та зміст законодавства, панівний тип юридичного мислення та праворозуміння, що відображає духовний вимір життя народу, його традиції, правові погляди провідних учених-юристів [12, с. 360, 362]. А. М. Михайлов цілком справедливо зазначає, що унікальність будь-якої правової системи формується за рахунок неповторного досвіду її генези та виражається у низці її фундаментальних рис. Так, генеза правової системи неминуче відображається в стильових особливостях мислення і роботи корпусу професійних юристів – методах осмислення правової дійсності, аргументації та прийняття рішень, тлумачення і систематизації правового матеріалу. Окрім цього, унікальність правової системи виражається в іманентних лише їй доктринальних і легальних юридичних конструкціях, поняттях та принципах [9, с. 13]. Отже, правова доктрина – це не наука в чистому вигляді, а унікальний культурно-правовий феномен. Вона вбирає правовий досвід попередніх поколінь, відображає національні правові традиції, правову культуру, ґрунтується на певних фундаментальних принципах, нормах, інструментах дослідницької діяльності. Саме тому такі універсальні вчення, як концепція поділу влади, верховенства права, теорія природного права та інші стали складником правової доктрини як

елемента правової системи в результаті їх осмислення й творчої інтерпретації з урахуванням актуальних потреб правового регулювання суспільних відносин та національних історичних, економічних, соціально-культурних особливостей.

У вітчизняній правовій доктрині, як і у будь-якій іншій національній доктрині, закладено певний генетичний код, що десятиліттями, навіть століттями, формувався під дією *внутрішніх та зовнішніх чинників*. Тому одні юридичні конструкції, теорії, принципи, отримуючи визнання та підтримку, сприймаються державно-правовою практикою, а інші приречені на відторгнення як чужорідні тіла у разі їх примусової «трансплантації». Хоча, як свідчить радянський досвід, примус може набувати гіпертрофованих форм, за яких такі операції стають результативними.

Такі чинники В. В. Лазарев пропонує визначати через поняття «виклики» [6]. Зовнішні фактори (природні та соціальні) – це виклики самого життя. Так, зміни у природному та соціальному середовищах породжують нові цінності, перебудову ієрархії цінностей. Необхідність їх кристалізації, узгодження, юридичного оформлення й зумовлює, власне, потребу в існуванні юридичної науки, проведенні наукових досліджень. Внутрішні виклики правової доктрини (науки) – це відносно самостійні потреби, зумовлені внутрішніми механізмами розвитку науки. Автор визначає їх як невирішені наукові проблеми, які породжують наукові дискусії, наукову полеміку, протистояння між різними методологічними підходами (боротьба між реалізмом та номіналізмом, матеріалізмом та ідеалізмом тощо).

С. Б. Поляков, розвиваючи думку В. В. Лазарева, характеризує внутрішні виклики як кризу понять юридичної науки, яка зумовлена їх непридатністю до вирішення нових зовнішніх викликів [11, с. 414]. Це може бути пов'язано з відсутністю понять, які мали б позначати принципово нові явища, або з неспроможністю існуючих юридичних інструментів врегулювати нові співвідношення цінностей та інтересів. Наприклад, поява такого явища як глобалізація (зовнішній виклик) викликала кризу поняття «державний

суверенітет».

Складний процес становлення та розвитку вітчизняної правової доктрини відбувався в умовах соціокультурного простору, політичних режимів, які існували на теренах різних держав, передусім Російської імперії та радянської держави. Як видається, ґрунтовне вивчення генези вітчизняної правової доктрини, внутрішніх та зовнішніх чинників її розвитку внесе ясність в усвідомлення ролі і значення доктрини, наукової спільноти в житті Української держави та суспільства, а також стане поштовхом для розробки й удосконалення ефективних способів та механізмів впровадження доктринальних положень у практику суспільного і державного життя, що обумовлює необхідність проведення подальших досліджень у цій предметній галузі.

Список літератури:

1. Батурина С. В. Традиции российской правовой доктрины : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Светлана Владимировна Батурина ; Кубан. гос. аграр. ун-т. – Краснодар, 2008. – 185 с.
2. Вишновецька С. В. Доктрина трудового права / С. В. Вишновецька // Ерліхівський збірник. – Вип. 3. – С. 37–45.
3. Вопленко Н. Н. Источники и формы права : учеб. пособие / Н. Н. Вопленко. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2004. – 102 с.
4. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спиннози ; пер. с фр. В. А. Гуманова. – Москва : Междунар. отношения, 2009. – 456 с.
5. Кабрияк Р. Кодификации / Р. Кабрияк ; пер. с фр. Л. В. Головки. – Москва : Статут, 2007. – 476 с.
6. Лазарев В. В. Юридическая наука: современное состояние, вызовы и перспективы [Электронный ресурс] / В. В. Лазарев // Lex russica. – 2013. – № 2. – Режим доступа : <http://www.center-bereg.ru/1524.html>.
7. Леже Р. Великие правовые системы современности: сравнительно-правовой подход / Р. Леже ; пер. з фр. А. В. Грядова. – Москва : Волтер Клувер, 2010. – 592 с.
8. Мизес Л. Теория и история: интерпретация социально-экономической эволюции / Л. Мизес. – Челябинск : Социум, 2009. – 374 с.
9. Михайлов А. М. Генезис континентальной юридической догматики: монография / А. М. Михайлов. – Москва : Юрлитинформ, 2012. – 496 с.
10. Панкратов И. Ф. Развитие науки колхозного права в СССР (1929-1938 г.г.) [Электронный ресурс] / И. Ф. Панкратов // Правоведение. – 1962. – № 2. – Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1129411>
11. Поляков С. Б. Юридическая наука, практика, политика / С. Б. Поляков // Lex russica. – 2014. – № 4. – С. 413–420.
12. Сорокин В. В. Общее учение о государстве и праве переходного периода : монография / В. В. Сорокин. – Москва : Юрлитинформ, 2010. – 424 с.

13. Тацій В. Я. Методологічні проблеми правової науки на етапі формування правової, демократичної, соціальної держави / В. Я. Тацій // Методологічні проблеми правової науки : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 13–14 груд. 2002 р. – Харків : Право, 2003. – С. 3–13.

References:

1. Baturina, S.V. (2008). Tradicii rossijskoj pravovoj doktriny. Krasnodar [in Russian].
2. Vishnovec'ka, S.V. (2002). Doktrina trudovogo prava. Erlihivs'kij zbirnik 3, 37–45 [in Ukrainian].
3. Voplenko, N.N. (2004). Istochniki i formy prava. Volgograd: VolGU [in Russian].
4. David, R. (2009). Osnovnye pravovye sistemy sovremennosti. Moscow: Mezhdunarodnye otnoshenija [in Russian].
5. Kabriyak, R. (2007). Kodifikacii. Moscow: Statut [in Russian].
6. Lazarev, V.V. (2013). Juridicheskaja nauka: sovremennoe sostojanie, vyzovy i perspektivy. Lex russica, 2. Retrived from: <http://www.center-bereg.ru/1524.html> [in Russian].
7. Lezhe, R. (2010). Velikie pravovye sistemy sovremennosti: sravnitel'no-pravovoj podhod. – Moscow: Wolters Kluwer [in Russian].
8. Mizes, L. (2009). Teorija i istorija: interpretacija social'no-jekonomicheskoy jevoljucii. – Cheljabinsk: Socium [in Russian].
9. Mihajlov, A.M. (2012). Genezis kontinental'noj juridicheskoy dogmatiki [The genesis of the continental legal dogmatics]. Moscow: Jurlitinform [in Russian].
10. Pankratov, I.F. (1962). Razvitie nauki kolhoznoogo prava v SSSR (1929-1938). Jurisprudence, 2. Retrived from: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1129411> [in Russian].
11. Poljakov, S.B. (2014). Juridicheskaja nauka, praktika, politika. Lex russica, 4, 413–420 [in Russian].
12. Sorokin, V.V. (2010). Obshhee uchenie o gosudarstve i prave perehodnogo. Moscow: Jurlitinform [in Russian].
13. Tacij, V.Ja. (2002). Metodologichni problemi pravovoi nauki na etapi formuvannja pravovoi, demokratichnoi, social'noi derzhavi, 3–13 [in Ukrainian].

Семенихин И. В. Правовая доктрина, научное сообщество и власть: отдельные вопросы соотношения и взаимодействия.

Исследовано соотношение и взаимодействие государственной власти и научного сообщества. Формы, степень, интенсивность влияния подготовленных правоведами научных выводов и предложений на государственно-правовую практику, равно как их содержательное наполнение, так или иначе зависят от государственной власти, а именно от существующего государственно-политического режима. Анализ зарубежного и отечественного опыта свидетельствует о том, что продуктивный диалог между властью и правоведами, наличие свободного рынка идей, свобода научной деятельности, независимость академического сообщества, которые должны признаваться и защищаться государством, являются необходимыми условиями создания эффективных и полезных обществу научных положений.

Ключевые слова: правовая доктрина; юридическая наука; научное сообщество; государственная власть; юридическая практика.

Semenihin I. V. Legal doctrine, scientific community and government: some questions of correlation and interaction.

We studied the relationship and interaction of the government and the scientific community.

The forms, the degree of intensity of influence of lawyers prepared scientific conclusions and proposals on state-legal practice, as well as their substantive content, one way or another dependent on the government, namely the existing state and political regime. An analysis of foreign and domestic experience shows that a productive dialogue between the authorities and legal scholars, the existence of a free market of ideas, freedom of scientific activity, the independence of the academic community, which should be recognized and protected by the state, are essential for the creation of effective and beneficial to society of scientific statements.

Key words: legal doctrine; legal science; scientific community; government; legal practice.

Надійшла до редколегії 23.02.2016 р.

